

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ,
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

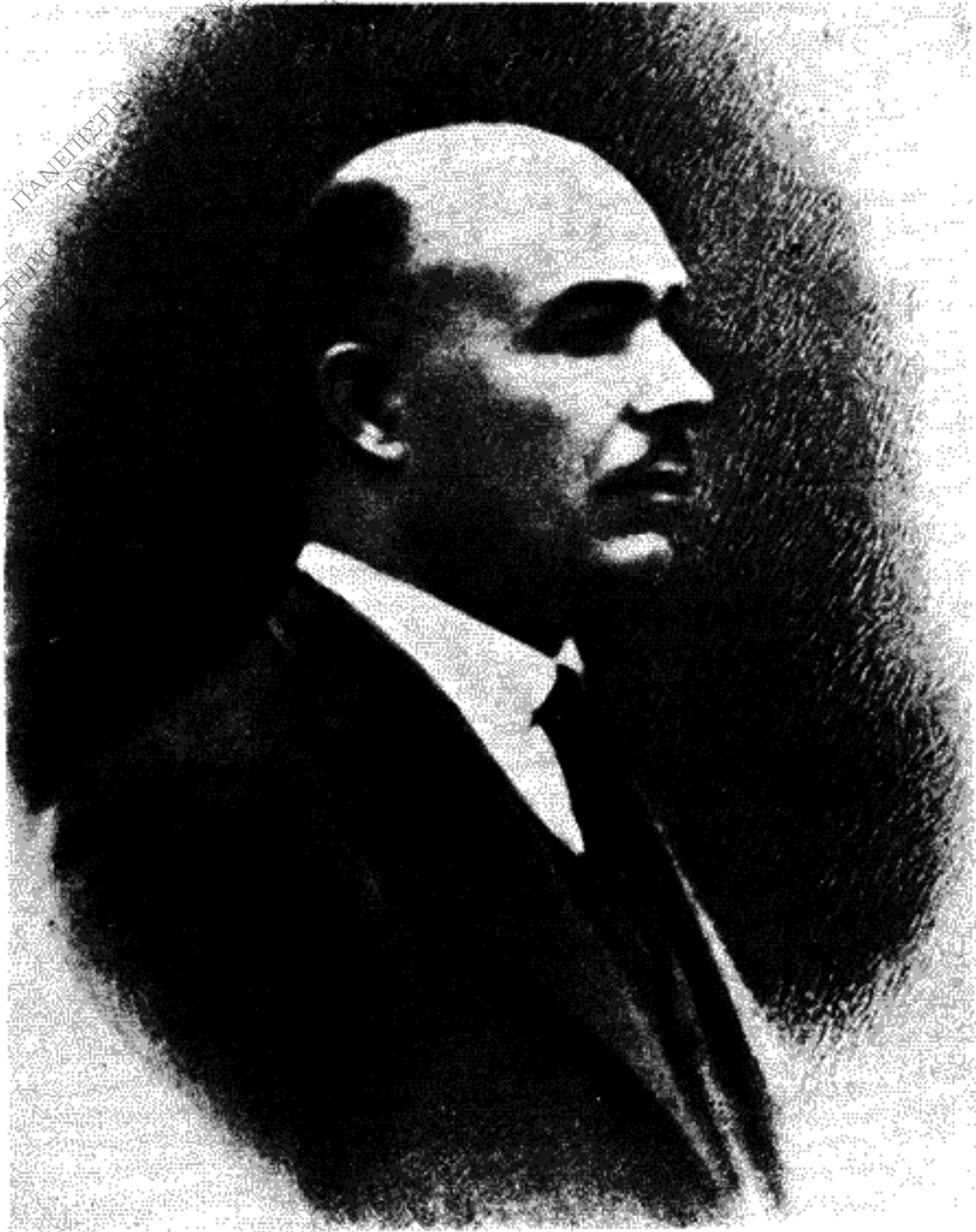
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ
1937

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.α.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΣΤΟ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.α.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.α.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

(* 1884 † 1936)

Πλήγμα βαρὺ ἐπληξε δύο ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λήγοντος ἔτους τὰ «Ἑπειρωτικά Χρονικά», ὁ θάνατος τοῦ διακεκριμένου Ἑπειρώτου ἐπιστήμονος Γεωργίου Π. Ἀναγνωστοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, κλείσαντος ἡρέμα τοὺς ὀφθαλμούς, μετὰ βραχεΐαν, ἀλλ' ἀδυσώπητον νόσον, τῇ 30ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1936.

Βαρύ, πολὺ βαρὺ ὑπῆρξε τὸ πλήγμα τοῦτο οὐ μόνον διὰ τὰ «Ἑπειρωτικά Χρονικά», ὧν τῆς ἐκδόσεως ἐπεμελεῖτο ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ περιοδικοῦ, καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ πολλῶ μᾶλλον διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἑπειρον ὅλην, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν καθόλου ἐπιστήμην, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν πρῦτανιν τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, τὸν Γεώργιον Χατζιδάκιν, τὸν θεμελιωτὴν τῆς ἑλληνικῆς γλωσσολογίας, οὗτινος ὁ μεταστάς ὑπῆρξε γαμβρὸς ἐπ' ἀνεψιᾷ καὶ διάδοχος εἰς τὴν πανεπιστημακὴν ἔδραν. Ὑπῆρξεν ὄντως τραγικῶς δυσμενῆς καὶ ἀδικος ἡ Μοῖρα πρὸς τὸν μέγαν Ἑλληνα γλωσσολόγον, ὅστις, ἐνενήκοντα περίπου ἔτη γεγονώς, ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ ἀπερχόμενον πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητα τὸν φερέλιδα μαθητὴν, τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως εἶχε τόσον ἐκτιμήσει τὰ τε ἠθικὰ καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια καὶ τὰς πνευματικὰς ἰκανότητας, ὥστε νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν ἐν ζωῇ ἔτι ὧν διάδοχόν του, πρᾶγμα ἥκιστα σὺνηθες ἐν Ἑλλάδι. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὴ τῆς πικρίας καὶ τοῦ πόνου τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ παρατήρησις, ἣν ἀπηύθυνεν ἐκ τῆς κλίνης πρὸς συνάδελφον, ἐκφράσαντα τὴν βαθεΐαν αὐτοῦ λύπην, κατὰ τὴν πρώτην συλλυπητήριον ἐπίσκεψιν, διότι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπλήγη καιρίως ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ αἱ ἔδραι τῆς γλωσσολογίας ἐν ἀμφοτέροις τοῖς Ἑλληνικοῖς Πανεπιστημίοις θὰ παραμείνωσιν ἐπὶ μακρὸν ἴσως χρόνον κεναί. Ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις καταληφθεὶς ὑπὸ συναισθημάτων πόνου σῦναμα καὶ πατριωτισμοῦ ἀνέκραξε διὰ ζωηρᾶς φωνῆς· «Δὲν χάνεται ἡ γλωσσολογία, οὔτε τὸ ἔθνος χάνεται, ἐχάθη ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος». Καὶ ὄντως ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἦτο μόνον λαμπρὸς ἐπιστήμων, ἦτο καὶ λαμπρὸς ἄνθρωπος, περὶ τοῦ ὁποίου ὀρθῶς ἐγράφη ἐν τινι νεκρολογίᾳ τὸ τοῦ ποιητοῦ «ὡς χαρίεν ἔσθ' ἄνθρωπος ὅταν ἄνθρωπος ᾖ». Ἐκείνῳ ἤρμοζεν εἶπερ τινὶ καὶ ἄλλῳ τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ρῆμα.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἐγεννήθη, ἐκ πατρὸς Πολυχρόνου καὶ μητρὸς Ἑλένης (Ἀποστόλου), ἐν Παλίγκῳ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1884, ἦτο δὲ ἔγγονος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ διαπρέψαντος ἐπιστήμονος καὶ μεγάλου φιλανθρώπου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου (1837—1906) ἢ Ἀνάγνου, ὡς συντομίας ἔνεκεν ἀπεκαλεῖτο οὗτος ἐν Ἀμερικῇ, ἐνθα ἔδρασε κοινωφελῶς ὡς διάδοχος τοῦ ἐπιφανοῦς φιλλέληνος Σαμουήλ Χάου (Howe) ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ μεγάλου Ἰδρύματος τῶν τυφῶν «Perkins» ἐν Βοστώνῃ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Δήμαρχος τῆς Βοστώνης ἐν ἐπιμνημοσύνῳ τελειῇ, ὅτι «ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διαμείνας ἐν Ἀμερικῇ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ εἶναι Ἕλληνας», ἐκληρονόμησεν, ὡς φαίνεται, ἢ ἐμιμήθη ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος τὰς πολλὰς ἀρετὰς, τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν καλοκαγαθίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν.

Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ μικρᾷ σχολῇ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος, μετέβη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἀπεπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς ἐν τῇ πρεσβυγενεῖ τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσος Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ, ἧς ἐγένετο ἀριστοῦχος ἀπόφοιτος (τῷ 1902). Εἶτα ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς γενετείρας αὐτοῦ ἐπὶ τετραετίαν ὄλην (1903—1907), μεθ' ἧν, ἐφιέμενος ἀνωτέρας ἀκαδημεικῆς μορφώσεως, μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου (τῷ 1907), ἧς ἔλαβε τὸ πτυχίον μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἀριστα (κατ' Ἰούνιον τοῦ 1911). Κατὰ τὰ πανεπιστημιακὰ αὐτοῦ ἔτη ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὴν λαογραφίαν ὑπάρξας φίλτατος μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη, καὶ τοῦ Νικολάου Γ. Πολίτου. Ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορικᾷ διατριβῇ εἶχεν ὑποβάλλει πραγματείαν «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου», δημοσιευθεῖσαν βραδύτερον ἐν Θεσσαλονίκῃ (1915).

Κατὰ τὰ κρατοῦντα τότε, καθ' ἃ οἱ ἀριστοὶ ἀπόφοιτοι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐξεπέμποντο, ὡς ἐπὶ τῷ πολὺν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, οἶονεὶ ὡς ἐθνικοὶ ἀπόστολοι, ἵνα διδάξωσιν ἐν ταῖς σχολαῖς τοῦ ἐν τῇ Διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ καὶ φρονηματίσωσι τὰς ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν εὐρισκομένας γενεὰς τῶν ἑλληνοπαίδων, ἐστάλη καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰς Κύπρον, ὁπόθεν, μετὰ βραχεῖαν διδασκαλίαν ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Γυμνασίῳ (1911—1912), ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ πρὸς τὴν στρατευσομένην πατρίδα καθῆκον. Μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων διωρίσθη καθηγητῆς τοῦ Β' Γυμνασίου τῆς Μακεδονικῆς πρωτεύουσος, ἐνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ὄλην (1913—1918). Μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἰδρύμασι τούτοις τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐξαιρετικῶς εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν, ἧς ἔνεκα δις προήχθη εἰς γυμνασιάρχην, ἀλλὰ δὲν ἀπεδέχθη τὴν προαγωγὴν δι' εἰδικοὺς λόγους, μετέσχε τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας πρὸς ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὴν Δύσιν προ-

κηρυχθέντος διαγωνισμοῦ καὶ ἐπιτυχῶν μετέβη εἰς Παρισίους, ἐνθα ἔτυχεν εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς κατάρτισεως φοιτήσας εἰς τὴν Σορβόννην καὶ εἰς τὴν Πρακτικὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν, γενόμενος δὲ ἀκροατῆς τοῦ διασήμου Ἀκτωνίου Μειγιέ (Meillet), τοῦ πρὸ διετίας ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, καὶ τοῦ διαπρεποῦς φωνητικοῦ γλωσσολόγου καὶ νεοελληνιστοῦ Οὐβέρτου Περνὸ (Pernot) καὶ ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν (1919—21). Εἶτα ἠκροάσατο καὶ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας (1921) τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑλβετοῦ γλωσσολόγου Ἰακώβου Βακκερνάγκελ (Wackernagel). Εἰδικευθεὶς οὕτως εἰς τὴν γλωσσολογίαν, ἀφ' οὗ εἶχεν ἤδη ἀριστα καταρτισθῆ καὶ εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλήρης ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων καὶ διορίσθη οὐ μετὰ πολὺ συντάκτης τοῦ μεγάλου Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπηρετήσας ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ (1922—1927). Μετὰ ταῦτα ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητῆς τῆς ἔδρας τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ διορίσθη τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1927 εἰς τὴν ἔδραν ταύτην, διεκρίθη δὲ μέχρι τοῦ προῶρου θανάτου αὐτοῦ ὡς ἀφωσιωμένος τῆς ἐπιστήμης θεράπων καὶ κατ' ἐξοχὴν δεξιὸς καὶ μεταδοτικὸς γνώσεων ἀκαδημεικὸς διδάσκαλος. Ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ γενικὴν γλωσσολογίαν, ὡς καὶ φωνητικὴν καὶ μορφολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης.

Περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ἄλλοις ἀπόκειται νὰ γράψωσιν ἐν ἐκτάσει. Ἄλλ' ἀφοῦ καὶ εἰς ἐμέ, τὸν πρεσβύτερον τοῦ ἀπελθόντος φιλάτου συνεπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» συνάδελφον, ἔλαχεν ὁ θλιβερὸς κληρὸς νὰ γράψω τιμῆς ἕνεκα τὴν νεκρολογίαν ταύτην, θὰ σημειώσω τινὰ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι τοῦτο θὰ ἐκτιμηθῆ πρεπόντως καὶ ἐν εἰδικωτέροις ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν ὑπὸ ἀρμοδιωτέρων ἀνδρῶν, καθὼς ἐξετιμήθη ἤδη ἐν ὁμοίοις συγγράμμασι τῆς ἀλλοδαπῆς, ὡς φέρ' εἰπεῖν παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἑλληνιστοῦ Λαβαννίνη, ὅστις χαρακτηρίζει τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως ὡς βαρὺ πλήγμα διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλωσσολογίαν καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως ἐκ τῶν σημειώσεων αὐτοῦ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς ἡ ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων, ἧτις μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος παρ' αὐτοῦ ἀνεμένετο. (B. Lavagnini, *Rivista di filologia e di istruzione classica*, 1937, σ. 105 ἔ.).

Ἡ ἐπιστημονικὴ δρᾶσις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐξεδηλώθη πρὸς δύο κατευθύνσεις, δηλονότι τὴν λαογραφίαν καὶ τὴν γλωσσολογίαν, ἧτις ὑπῆρξεν, ὡς εἶκός, καὶ ἡ κυρία ἐνασχόλησις τοῦ διαπρεποῦς Ἡπειρώτου καθηγητοῦ. Τὸ λαογραφικὸν ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὑπῆρξε κυρίως συλλεκτικόν. Ἄλλ' αἱ συλλογαὶ αὐτοῦ τυγχάνουσι, κατὰ τὴν ἔγκυρον γνώμην

τοῦ φίλου λαογράφου Στίλπωνος Κυριακίδου καὶ πλούσιαι καὶ ἀξιόλογοι διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διατυπώσεως. Αἱ λαογραφικαὶ μελέται αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα οὐ μόνον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Ἑπείρου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅς ἐγνώρισεν, ὡς τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κρήτης.

Τὸ δὲ γλωσσικὸν ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τὸ καὶ κύριον ἄλλως, τυγχάνει καὶ περιγραφικόν, ἀφορῶν δηλαδὴ εἰς τὴν περιγραφὴν ἰδιωμάτων, τύπων, ῥημάτων κ. ἄ., καὶ ἐρμηνευτικὸν καὶ ἱστορικόν. Περιέγραψε δὲ ὁ Ἀναγνωστοπούλος δλόκληρα νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὡς λόγου χάριν τὸ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἀγίας Βαρβάρας καὶ τὸ Τσακωνικόν, οὗτινος συνέγραψε τὴν γραμματικὴν, ἣ ἐπεξεργάσθη ὠρισμένα μόνον κεφάλαια τῆς γραμματικῆς ἄλλων ἰδιωμάτων, ὅπως εἶναι φέρ' εἰπεῖν ἡ προμνησθεῖσα πρώτη αὐτοῦ καὶ διδακτορικὴ ἐργασία «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου», ἔτι δὲ τὰ περὶ κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου καὶ ἄλλα.

Ἄλλὰ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν ἔρευναν ὠρισμένων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων ὁ Ἀναγνωστοπούλος, ἀλλ' ἐπεξέτεινεν αὐτὴν καὶ εἰς ζητήματα βαθύτερα τῆς ἀνεξίσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων», καὶ τῆς ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπιδράσεως τῆς γλώσσης ξένων λαῶν. ἐπικοινωνησάντων πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ὡς δεικνύει λόγου χάριν ἡ μελέτη αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθεῖσας ἑλληνικὰς χώρας». Δὲν παρέλειψε δὲ καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμικῶν τοῦ Ἀριστοφάνους», ἐν ἣ ἐκτίθενται τὰ ἀρχαῖκα καὶ ποιητικὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης τοῦ μεγάλου κωμικοῦ καὶ ἐρευνᾶται ἡ λεξιολογία καὶ ἡ φρασιολογία καὶ ἡ σύνταξις τῆς γλώσσης τοῦ ποιητοῦ.

Ἱστορικὴ ἐργασία ἀξιόλογος εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην καὶ τῶν ἐιδικῶν, ἡ «Περὶ τοῦ ἀρθρου» πραγματεία, περιέχουσα πολλὰ τὰ ἀξία προσοχῆς. Ἐπίσης σπουδαία τυγχάνει ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν» (περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων), ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθησεν ἡ εὔρη τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ ἴσως τὴν γενναιοτέραν καὶ σημαντικωτέραν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπιστημονικὴν προσπάθειαν, μολονότι τὰ συμπεράσματα αὐτῆς, ἐνεκεν ἐλλείψεως πηγῶν, δὲν δύνανται ἴσως ἀκόμη νὰ θεωρηθῶσιν ὀριστικά. Πάντως ὁμως διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἠνοιχθῆ ἤδη ὁ δρόμος πρὸς τὴν περαιτέρω ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου «Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων», οὐ ἔδημοσιεύθη μόνον τὸ πρῶτον μέρος (περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων), φέρει μᾶλλον διδακτικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' εἶναι λίαν εὐμέθοδον καὶ χρησιμώτατον τοῖς σπουδασταῖς τῆς φιλολογίας.

Πρὸς τούτους ἡ γερμανιστὶ ἐκδοθεῖσα «Τσακωνικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἀξιόλογος συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐρμη-
νειαν τοῦ περιέργου τούτου ἰδιώματος.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος θέσιν ἰδίαν ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι δὲν ἔλαβεν. Φύσεως συντηρητικῆς, ὀφειλομένης ἴσως καὶ εἰς τὴν Ἑπειρω-
τικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν καὶ ἰδιοσυγκρασίαν, ἠκολούθει ὡς ἀφωσιωμένος
μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, δὲν ἔδειξεν ὁμῶς
τὴν πολεμικὴν μαχητικότητα ἐκείνου καὶ δὲν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν
γλωσσικὸν ἀγῶνα. Τὴν μόνην πρακτικῆς σημασίας συμβολὴν αὐτοῦ ἀποτε-
λοῦσιν αἱ δύο πραγματεῖαι, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, ὧν γίνε-
ται μνεία ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι τῶν ἔργων αὐτοῦ (II ἀρ. 27 καὶ 31).

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι πολυάριθμοι ἐρμηνεῖαι τοῦ Ἀναγνωστοπού-
λου εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ πάσης φύσεως ἔργα αὐτοῦ καὶ ὅτι πολλὰς
ἔγραψε βιβλιοκρισίας περὶ ἑλληνικῶν τε καὶ ξένων ἔργων.

Δέον πρὸς τούτους νὰ προστεθῇ εἰς τὰ λεχθέντα ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπου-
λος ἐξεπροσώπησεν ἐπανελημμένως τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνή ἐπιστημονικά
συνέδρια, οὕτως εἰς τὰ Διεθνῆ Γλωσσολογικὰ Συνέδρια τῆς Χάγης (1928)
καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1935) καὶ τελευταίως εἰς τὸ Συνέδριον τῶν
Βυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης (1936), ὅπου καὶ ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον
ἡ ὑπουλος καὶ βαρσῖα ἀσθένεια, εἰς ἣν ἐπέπρωτο νὰ ὑποκύψῃ, φεῦ, μῆ-
νάς τινος ὕστερον.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος καὶ ὡς πρὸς τὴν μέθοδον καὶ ὡς πρὸς
τὰς ἐπιστημονικὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ἔμεινε πάντοτε μαθητῆς τοῦ
Γεωργίου Χατζιδάκι, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀνέλαβε νὰ συνεχίσῃ μετὰ πίστεως
καὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐσυνέχισε πράγματι μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ
Ἄτροπος ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ ἔθεσε προῶρος τέρμα εἰς τὸ
σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑπειρω-
του. Καὶ εἶναι θλιβερὸν τοῦτο, διότι τὰ ἐπιστημονικὰ τῆς Ἑλλάδος στελέχη
οὐ μόνον δὲν ἔχουσιν ὑπεραρίθμους, ἀλλὰ πάσχουσι τὰ πολλὰ ἐκ λειψανδρίας.
Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ματαιοῦται ἡ ἀποκοπεράτωσις τοῦ
ἔργου αὐτοῦ περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων καὶ ἐκλείπει τό-
τε νῦν ἡ ἐλπίς τῆς καταρτίσεως τοῦ γλωσσολογικοῦ ἀτλαντος τῆς Ἑλλάδος,
ὃν ὁ μνημονευθεὶς μέγας Γάλλος γλωσσολόγος Meillet παρὰ τοῦ μαθητοῦ
αὐτοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀνέμενεν. Ἴδου τί γράφει ὁ Ὀκτάβιος Μερλιέ
(Merlier) περὶ τοῦ ζητήματος τούτου· «... εἶχε μιλήσει τότε ὁ Meillet γιὰ
σχέδια ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, παρακαλώντας ἐπίμονα τὸν Γεώργιον Ἀνα-
γνωστόπουλον, παλαιὸν μαθητὴν του, νὰ ἀναλάβῃ τὴν κατάρτιση ἐνὸς
γλωσσολογικοῦ ἀτλαντος τῆς Ἑλλάδος, γιὰτὶ σὲ λίγο θὰ ἦταν πιά πολὺ
ἀργὰ γιὰ τὴν πραγματοποίησίν του. Ἦξερα ὅτι ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστό-
πουλος τὸ εἶχε ἤδη σκεφθεῖ, γιὰτὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ποὺ
μὲ ὑπομονὴν καὶ ἀποφασισμένην ἐπιμονὴν πραγματοποιοῦν πάντοτε τὰ σχέ-

διά τους. Είχε καταλάβει ἀπὸ καιρὸ τί γλωσσολογικὸ πλοῦτο ἀντιπροσωπεύει γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ προσφυγικὸν στοιχεῖον, καὶ ἐτοίμαζε σιγὰ - σιγὰ τὸ ἔργον ποὺ περιμέναμε ἀπ' αὐτόν, παρακινώντας τοὺς φοιτητὰς του στὴν μελέτην τῶν διαλέκτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ τῶν ἀνεξερευνητῶν περιοχῶν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θάνατος τὸν ἄρπαξε πρόωρα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλωσσολογία ἔχασεν ἓνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἐργάτας της». (Octave Merlier ἐν «Νέα Ἑστία», 1937, σελ. 140).

Πρὸς προπαρασκευὴν τῆς μελλούσης ἐργασίας, ἣς γίνεται μνεῖα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σημειώματι, εἶχε μεριμνήσει ὁ Ἀναγνωστόπουλος περὶ τῆς ἰδρύσεως Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἣν ἐπέτυχε μετὰ πόνου καὶ μόχθου, ἀναλαβὼν δὲ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ (1933) κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως προσδώσῃ εἰς αὐτὸ τὸν τύπον ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν τοῖς δυτικοῖς Πανεπιστημίοις εὐδοκίμως λειτουργοῦντα ὁμοίας φύσεως ἰδρύματα.

Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοὺς διδασκάλους, ἀπὸ ἀπόψεως τοῦλάχιστον χαρακτήρου καὶ ἡθους, κρίνουσι κάλλιον παντὸς ἄλλου οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ὡς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰς κρίσεις εὐγνώμονος τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μαθητοῦ, ἐχούσας ὡδε: «Ἦτο γλυκὺς τοὺς τρόπους, εἰλικρινὴς καὶ τοῦ καλοῦ πάντοτε πρόθυμος ἐπαινέτης, μετριοπαθὴς δὲ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων γενικωτέρων αὐτοῦ ἀντιλήψεων, δι' ὃ καὶ ἀπέσπα ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περὶ αὐτόν, ὁμοφρόνων καὶ μὴ. Ἄλλ' ὅλως ἰδιαίτερον καθῆκόν μου θεωρῶ νὰ τονίσω εἰς τὸ σημείωμά μου τοῦτο τὴν ἔξαιρετικὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν πάντοτε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπέβλεπε πρὸς ἡμᾶς τοὺς μαθητὰς του ὄχι μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῶν πανεπιστημιακῶν μας σπουδῶν, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ μας περὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἀλησμόνητος καὶ παραδειγματικὴ ὄντως θὰ μείνῃ ἡ καλωσύνη τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἢ πάντοτε διατρανουμένη, ὅσάκις τις ἐξ ἡμῶν κατέφευγεν εἰς τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης του, καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐν γένει ἐνδιαφέρον του. Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δὲν ἐχάσαμεν μόνον τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸν ἔξαιρετικὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἀληθῶς εὐτύχημα διὰ τοὺς νέους, τοιοῦτους ἄνδρας, οἷος ὁ Ἀναγνωστόπουλος, νὰ ἔχωσιν ὡς διδασκάλους» (Μ. Κριαρᾶς ἐν «Νέα Ἑστία», 1937, σελ. 218).

Ἄλλος δ' εὐγνώμων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μαθητῆς, ὁ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τῆς γλωσσολογίας βοηθὸς αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἀφιέρωσε πολλὰς σελίδας εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου, προσέθηκεν ἐν κατακλείδι τάδε: «Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος καίπερ ζήσας εἰς ἐποχὴν ἠθικῆς ἐκλύσεως καὶ ἐλλείψεως χαρακτήρων, παρέσχεν ἄρα καὶ φωτεινὰ παραδείγματα ἠθικῆς ἀνωτερότητος καὶ ἀρετῆς. Οὗτος εἶχε τὴν ἔξαιρετικὴν τύχην νὰ συνδυάζῃ μετὰ τῶν σπανίων πνευματικῶν χαρισμάτων μεγάλας ψυχικὰς ἀρετὰς. Ὑπῆρξε γρα-

νίτης ἀρετῆς, ἀτέγκτου ἠθικῆς, ἥτις παρέμεινε διὰ βίου ἀδιάφθορος. Χρηστός, ὑψηλόφρων, σεμνός, μετριόφρων, εὐλικρινής, λεπτός, εὐγενής, ἀπλοῦς, ἀποστέργων πάντα θόρυβον ἐπιδείξεως καὶ διαφημίσεως, ἔτι δὲ ἀκάμπτου χαρακτήρος, διαπράττων ἀείποτε τὸ καθήκον, ἐν ᾧ ἐτάχθη, μεθ' ὑποδειγματικῆς εὐσυνειδησίας, ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ δικαιοσύνη του, ἡ ἀγαθότης του καὶ ἡ ἀνεξικακία του δὲν εἶχον ὄρια, πάντοτε δὲ μετὰ σταυρικῆς αὐτοθυσίας ἔσπευδε πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐρίσκετο πρόθυμος καὶ χαριέστατος συμπαραστάτης παντὸς δεομένου τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς βοήθειας αὐτοῦ». (Κ. Ν. Ἡλιόπουλος ἐν Ἀθηνᾶς 43, 1937, σελ. 14 τοῦ ἀνατύπου).

Εἶχε ὄντως τόσην περίσσειαν καλωσύνης ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὥστε ἐξ ἰδίων ἔκρινε κίαντοτε καὶ τὰ τῶν ἄλλων καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ παντὸς νεαροῦ ἐπιστήμονος πρὸς ταχεῖαν ἀνάδειξιν αὐτοῦ. Ἐνθυμούμαι δὲ ζωηρῶς τὴν ἀπάντησιν, ἣν μοι ἔδωκεν, ὅτε παρεπονέθην, διότι με συνέστησέ ποτε ἐπιτήδειον σπουδαρχίδην, δι' ἔνδειαν καταλληλοτέρων ἀναρριχηθέντα ταχέως καὶ παρ' ἀξίαν εἰς πανεπιστημιακὰ ἀξιώματα καὶ μὴ φανέντα ἀξίον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐμενείας τῆς τύχης καὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀναγνωστοπούλου· «Συγχώρησέ με, φίλε μου», μοι εἶπε· «δὲν ἐφантаζόμην ποτὲ ὅτι ἄνθρωπος ἐμφανιζόμενος με τόσην σεμνότητα καὶ φίλων εἰς πᾶσαν ἐπίσκεψιν τὸ χέρι τοῦ Χατζιδάκι θὰ ἦτο τόσον αὐθάδης καὶ πρὸ παντὸς τόσον κίβδηλος ἄνθρωπος». Τοῦτο δεικνύει τὴν ἐξαιρετικὴν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρὸς καλωσύνην καὶ τοῦ ἠθους τὴν σεμνότητα.

Ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς καλωσύνης τοῦ Ἀναγνωστοπούλου τὸ πένθος ἐπὶ τῷ προώρῳ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ ὑπῆρξεν εὐλικρινὲς καὶ βαθύ· βαθύ δὲ ὑπῆρξεν ὄχι μόνον τὸ πένθος τῆς ἀνεπανορθώτως πληγείσης συζύγου καὶ τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ μεταστάντος, καὶ τὸ εὐνόητον πένθος τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, ἀλλὰ καὶ τὸ πένθος πάντων τῶν συναδέλφων καὶ φίλων τοῦ ἀλησμονήτου ἀνδρὸς, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀντιπάλων ἢ μᾶλλον τῶν ἀντιφρονούντων αὐτῷ, διότι οὔτε ἐχθροὺς οὔτε ἀντιπάλους εἶχεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐχάθη ὄχι μόνον ὁ λαμπρὸς ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος, ὡς δρθότατα εἶπεν ἐν στιγμῇ ὑπερεκχειλίζοντος πόνου ὁ σοφὸς γέρον Γεώργιος Χατζιδάκις. Ἐχάθη, προσθέτω ἐγώ, καὶ ὁ λαμπρὸς Ἡπειρώτης καὶ ὁ λαμπρὸς Ἕλλην.

Τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» καὶ μετ' αὐτῶν ἡ Ἡπειρος ὅλη θὰ διατηρήσῃσι διαρκῆ ἀρίστην ἀνάμνησιν τῆς ἐξαιρετικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου. Φρονῶ δέ, ὅτι πλὴν τῶν τιμῶν, ἃς ἀπένευμεν ἢ θὰ ἀπομείνη εἰς τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον ἢ γενέτειρα αὐτοῦ, πρέπει νὰ τιμήσῃσι καὶ τὰ Ἰωάννινα τὸν παλαιὸν μαθητὴν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, τὸν τιμήσαντα ταύτην καὶ τὴν Ἡπειρον, δίδοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τινὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως. Τοιοῦτους Ἡπειρώτας, ἀξίους ὁμοίας τιμῆς, ὀλίγους ἀτυχῶς ἔχομεν!

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Δεκεμβρίου λήγοντος τοῦ 1937.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΑΝΗΣ

Σημ. «*Ἡπειρ. Χρον.*» Κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου, γενομένην τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1936, εἰρήσαν δι' ἀποχαιρετιστηρίων προσφωνήσεων τὸν νεκρὸν οἱ ἐπόμενοι: ἐκ μέρους 1) τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἐντολῇ τῆς Ἀκαδημεικῆς Συγκλήτου, ὁ Πρύτανης κ. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ.

2) τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁ καθηγητὴς κ. Ἐμμανουὴλ Πεζόπουλος.

3) τῆς ἐν Ἀθήναις Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας ὁ ἀντιπρόεδρος αὐτῆς ἀκαδημαϊκὸς καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Δημήτριος Σ. Μπαλάνος.

4) τοῦ Σπουδαστηρίου τῆς Γλωσσολογίας ὁ βοηθὸς τοῦ μεταστάντος κ. Κ. Ν. Ἡλιόπουλος.

5) τοῦ Συλλόγου τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁ τελειόφοιτος κ. Τιμόθεος Ν. Στεφανόπουλος.

6) τῶν μαθητῶν τοῦ μεταστάντος ὁ φοιτητὴς κ. Κωνσταντῖνος Ἐμμ. Βασιλάκης. Δι' ἐμμέτρου δὲ μυρολογίου ἢ φιλόλογος κ. Ἐλένη Δ. Βουραζέλη.

Πρὸς τούτους ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Νομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Περικλῆς Κ. Βιζονκίδης ὥρισε τιμῆς ἕνεκα τρισχιλιόδραχμον βραβεῖον ἀπονεμηθῆσόμενον εἰς τὴν ἀρίστην συλλογὴν λαογραφικοῦ ἠπειρωτικοῦ ὕλικου, δημοσιευθισομένην ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, εἰς μνήμην Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου.

Ἡ κρίσις ἐπὶ τοῦ γενομένου ἤδη διαγωνίσματος, γραφείσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης κ. Στέλλωνος Π. Κυριακίδου δημοσιεύεται ἐν τέλει τοῦ τόμου τούτου.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

I. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

- 1) Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου: «*Λαογραφία*» 2 (1910—1911) σελ. 307—329.
- 2) Κατάραι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου: «*Λαογραφία*» 3 (1911—1912) σελ. 270—272.
- 3) Λαογραφικὰ ἐξ Ἡπείρου: «*Λαογραφία*» 5 (1915—1916) σελ. 3—51.
- 4) Τὸ ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Κυπριακὴ παραλλαγή: «*Λαογραφία*» 5 (1915—1916) σελ. 371—73.
- 5) Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου: «*Λαογραφία*» 8 (1921) σελ. 217—219.
- 6) Ἀνέκδοτα λαογραφικὰ ἐκ Κύπρου: «*Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς*» 6 (1923) σελ. 86—87.
- 7) Κυπριακαὶ παροιμίαι: «*Κυπριακὰ Χρονικὰ*» ἔτος 1924 τεῦχος Α'—Β' σελ. 12—24, τεῦχος Γ' σελ. 68—75, τεῦχος Δ' σελ. 98—107.
- 8) Παραμῦθι καὶ δημοτικὸν ἄσμα (ἐκ Κρήτης): «*Ἀθηνᾶ*» 38 (1926) σελ. 190—92.

II. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

- 1) Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, ἐν Θεσ-

- σαλονίκη 1915, σελ. 44. (Ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορία διατριβὴ τυχοῦσα τοῦ Ραλλείου βραβείου).
- 2) Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου: *Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν», ἐν Ἀθήναις (1921), σελ. 176—183.
 - 3) Περὶ τοῦ ἀρθρου: «Ἀθηνᾶ» 34 (1922) σελ. 166—247. (Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς ἀνατυπώσεως: «Συμβολὴ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Περὶ τοῦ ἀρθρου ἦτοι ἱστορικὴ ἔρευνα περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ».
 - 4) Περὶ τῶν παρ' Ἀριστοφάνει δημῶδων γλωσσικῶν στοιχείων καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Χειμάρρας: «Ἀθηνᾶ» 35 (1923), σελ. 253—4 (Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἑλλ. Ἐπιστ. Ἐταιρείᾳ).
 - 5) Περὶ τῶν νεολληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν: «Λαογραφία» 7 (1923) σελ. 121—126.
 - 6) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου: «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 6 (1923) σελ. 72—87.
 - 7) Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα: «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 3—98. (Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς ἀνατυπώσεως: «ἦτοι 1) περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμῶδιων τοῦ Ἀριστοφάνους, πραγματεία τυχοῦσα τοῦ Κοντείου βραβείου». Πρῶθ. καὶ ἀνακοίνωσιν ἐν «Ἀθηνᾶ» 35 (1923) σελ. 253—4. 2) περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἡπειρῷ ὁμιλουμένῃ.
 - 8) Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων: «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) σελ. 93—108.
 - 9) Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Μέρος πρῶτον. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, ἐν Ἀθήναις (1924), σελ. Γ' καὶ 162.
 - 10) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων: «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) σελ. 93—103. Βλ. ὑπ' ἀρ. 8.
 - 11) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας ἑλληνικὰς χώρας: «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 2 (1925) σελ. 306—335. Πρῶθ. καὶ ἀνακοίνωσιν ἐν «Ἀθηνᾶ» 38 (1926) σ. 214.
 - 12) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ξένων γλωσσῶν ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν: «Ἀθηνᾶ» 38 (1926) σελ. 214 (Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐταιρείᾳ).
 - 13) Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπειροῦ (ὀδηγία διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου τῶν): «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1 (1926) σελ. 81—85.
 - 14) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμιῶν: «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1 (1926) σελ. 86—101.
 - 15) Τσακωνικὴ γραμματικὴ (γερμανιστί): Tsakonische Grammatik; mit einem Geleitwort von Prof. Dr. Eduard Schwyzer, Zürich: «Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philo-

- logie (παράρτημα ὑπ' ἀρ. 5 τῶν «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher»), Berlin - Athen, 1926, σελ. XII καὶ 84.
- 16) Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ δμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀγίας Βαρβάρας καὶ περικύριων : «Ἀθηνᾶ» 38 (1926), σελ. 139—193.
- 17) Les études linguistiques en Grèce pendant ces derniers années : «Byzantion» 2 (1926) σελ. 601—606.
- 18) Ἑτυμολογικά : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 5 (1926—27) σελ. 76—78.
- 19) Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν : «Ἀθηνᾶ» 39 (1927) σελ. 73—100. (Ἀνατύπωσις Ἐναρκτήριος λόγος εἰς τὸ μάθημα τῆς γλωσσολογίας).
- 20) Τὸ Α' Διεθνὲς Γλωσσολογικὸν Συνέδριον τῆς Χάγης : «Ἀθηνᾶ» 40 (1928) σελ. 216—218.
- 21) Περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἠπειρῷ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 7 (1928—1929) 1930, σελ. 448—461.
- 22) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν σύνταξιν (γερμανιστί : Ein kleiner Beitrag zur neugriechischen Syntax) : «Donum natalicium Jos. Schrijnen» 1929 σελ. 421—422.
- 23) Ἡ ἔρευνα τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (γερμανιστί : Die Erforschung des Mittelgriechischen und die neugriechischen Dialekte) : «Byzantinische Zeitschrift» 30 (1929—1930) σελ. 220—24.
- 24) Ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ἐν Ἀθήναις 1931, 16ον σελ. 69. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τόμ. 15 (1931) σελ. 830—87.
- 25) Ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους. Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ. Νεωτέρα Ἑλληνικὴ : «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τόμ. 10 (1933) σελ. 692—705.
- 26) Γραμματικὴ καὶ σύνταξις (τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης) : Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. 10 (1934) σελ. 710—714.
- 27) Ἡ ἑλληνικὴ ὀρθογραφία ἦτοι σύντομος ἐπισκόπησις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, ἐν Ἀθήναις 1934, 16ον σελ. 43. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, λέξ. Ὀρθογραφία τόμ. 10 (1934) σελ. 714—718.
- 28) Περὶ τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας κυπριακῆς διαλέκτου : «Κυπριακὰ Χρονικά» 11 (1935) σελ. 8—9.
- 29) Πῶς θὰ παρασκευασθῆ ἡ μεγάλη Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδίως τῆς μεσαιωνικῆς : «Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος» τεύχος α' (1935) σελ. 44—48.
- 30) Ποικίλα γλωσσολογικά : 1) γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπι-

- γραφάς· 2) περὶ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ρήματος «ἐργῶ»· 3) περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλιέλμου Schulze : «Ἀθηνᾶ» 46 (1935) σελ. 248—49, 249, 249—52.
- 31) Τὸ Ὄρθογραφικόν μας ζήτημα : «Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον» (Βραδυνῆς) 6ης Φεβρουαρίου 1935.
- 32) Περὶ τῆς συγχρόνου κυπριακῆς διαλέκτου καὶ τῆς μελέτης αὐτῆς : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου 1933, τόμ. Α', τεῦχος α', σελ. 10—13.
- 33) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπριακῆς διαλέκτου : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου 1933 — 34 τόμ. Α', τεύχη β' καὶ γ' σελ. 44—52, 84—91.
- 34) Αἱ βάλκανικαὶ γλῶσσαι (γαλλιστί· Les langues balkaniques: «Revue internationale des études balkaniques» vol. I. σελ. 272—73.
- 35) Περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ εἶναι (=εἶσι, εἶσι), γερμανιστί· Ueber das neugriechische εἶναι =εἶσι, εἶσι): «Glotta» 25 (1936) σελ. 9—11.
- 36) Περὶ τῆς ἑλληνικῆς καταλήξεως -εύς (γερμανιστί· Ueber das griechische Suffix -εύς: Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen, Neue Folge, Band 63 (Heft 1—2) Göttingen 1936 σελ. 141—44.

III. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

- 1) Σάβρου Δ., Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπαιρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ : «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 6 (1923) σελ. 500—504.
- 2) Ἀμάντου Κ., Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος : «Ἐστία» 29ης Δεκεμβρίου 1923.
- 3) Collection de l'Institut Néo-hellénique de Paris 1) D. Hesseling, Histoire de la littérature grecque moderne, Paris 1924, σελ. IX. 180, 2) H. Pernot, Pages choisies des Évangiles, Paris 1925, σελ. 259) : «Ἀθηνᾶ» 36 (1920) σελ. 301—4.
- 4) Δέφνερ Μιχαήλ, Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1923 (σελ. XXI, 411) : «Byzantinische Zeitschrift» 25 (1925) σελ. 368—73.
- 5) Μέγα Α. Ε., Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Α', ἐν Ἀθήναις 1925 (σελ. 367) : «Ἀθηνᾶ» 37 (1925) σελ. 235—36.
- 6) Höeg C., Les saracatsans, une tribu nomade grecque, I. Étude linguistique précédée d'une notice ethnographique; II, Textes (Contes et chansons), vocabulaire, technique etc., Paris - Copenhague 1925—26, σελ. XX καὶ 321, 212 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 5 (1926—27) σελ. 228—30 καὶ «Ἑπαιρωτικὰ Χρονικά» 1 (1926) σελ. 195—97.

- 7) Vasmer, Max, Ein russisch-byzantinisches Gesprächsbuch; Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexikographie, Leipzig 1922 σελ. 180. Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven; I. Die Iranier in Südrussland, Leipzig 1923 σελ. 180 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 6 (1928—29) σελ. 250—52.
- 8) Παντελίδου, Χρ., Φωνητική τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰακτίας, ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 15' καὶ 72 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 7 (1928—29) 1930, σ. 220—21.
- 9) Παπαδοπούλου, Ἀνθ., Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης : «Byzantinische Zeitschrift» 29 (1928) σ. 63—4.
- 10) Ἀνδριώτου, Ν. Π., Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Ἰμβροῦ : «Ἀθηνᾶ», τόμ. 42 (1930) σελ. (146—187) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 9 (1930—31, 1931—32) σελ. 206—207.
- 11) Χατζιδάκι Γ. Ν., Ἀκαδημικὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γραμματικὴν, τόμ. Α' καὶ Β', ἐν Ἀθήναις 1924—1931, σελ. κθ' καὶ 553, 15' καὶ 604 : «Ἀθηνᾶ» 43 (1931) σελ. 213—216.
- 12) Περνός, Οὐμπ. - Κωστάκη, Ἀθ., Σύντομος γραμματικὴ τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1933, σελ. 95 : «Ἀθηνᾶ» 45 (1933) σελ. 374—75.
- 13) Χατζηϊωάννου Κ., Βιβλιογραφία τῆς κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας, ἐν Λευκσίᾳ 1933 : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκσίᾳ 1933, τόμ. Α', τεῦχος α' σελ. 13.
- 14) Zakythinos, D. A., Le chrysobulle d'Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde, en faveur des Vénitiens (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, fascicule 12) Paris 1932 (σελ. VIII, 103) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 12 (1935—36) 1936 σελ. 150—51.
- 15) Μιχαηλίδου Νουάρου, Ν., Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1934, σελ. 511 : «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 151.
- 16) Pernot, H., Introduction à l'étude du dialecte tsakonien (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, tome II), Paris 1934 (σελ. 550) : «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 151—52.
- 17) Schwyzer, Ed., Neugriechische Dialekttexte aufgenommen von Aug. Heisenberg unter Verwertung der Vorarbeiten von Joh. Kalitsunakis (Lautbibliothek. Texte zu den Sprachplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin, herausgegeben von D. Westermann, No 94) Berlin 1934 (σελ. 68) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 152.

IV. ΠΟΙΚΙΛΙΑ

- 1) Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος ἢ Ἀνάγνος, ἐν Ἀθήναις 1923, σελ. 62.
- 2) Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων : «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 1 (1926) σελ. 39—40.
- 3) Σταμάτιος Ψάλτης : «Θρακικά» 1 (1928) σελ. 240—243.
- 4) Τὰ «Ἡπειρωτικά Χρονικά» καὶ οἱ Ἡπειρώται : «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 4 (1929) σελ. 186—188.
- 5) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Παναγιώτου Στ. Ἀραβαντινοῦ : «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 10 (1935) σελ. 187—191.
- 6) Ἀντιπρολόγου : Λεξικὸν ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς ἑφημερίδος «Πρωίας», 1 (1935) σελ. 5—7.
- 7) Πάντα σχεδὸν τὰ γλωσσολογικὰ ἄρθρα ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖᾳ.

V. ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

- 1) Ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (ὕλικὸν διὰ τὸ δευτέρον μέρος τῆς «Συντόμου Ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Βλ. ἀν. II ἀρ. 9).
Π. Κ. Β.

Σημ. «Ἡπειρωτ. Χρον.» Ἐκ τῶν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δημοσιευθεισῶν ἐν περιοδικοῖς συγγράμμασι κρίσεων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἐπιστημόνων ἐγένοντο ἡμῖν γνωσταὶ αἱ τῶν ἐπομένων : C. Hög ἐν «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 219, Ἐμμανουὴλ Πεζοπούλου ἐν «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 299 ἔ., P. Kretschmer ἐν «Glotta» 14 (1925) σελ. 232 ἔ., Ed. Schwyzer ἐν «Bursians Jahresbericht» (1925) σελ. 131, Ant. Meillet ἐν «Bulletin de la Société de Linguistique» 24, 2 (1925) σελ. 62, Hub. Pernot ἐν «Revue des études grecques» 37 (1924) σελ. 365 ἔ. καὶ D. Hesselung ἐν «Museum» 33 (1925) σελ. 115. Νεκρολογία δ' ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἐπομένων Octave Merlier ἐν «Νέα Ἐστία» 21 (1937) σελ. 140, Μ. Κριαρᾶ ἐν «Νέα Ἐστία» 21 (1937) σελ. 217—19, B. Lavagnini ἐν «Rivista di Filologia e d'istruzione classica» 65, 1 (1937) σελ. 105—106), Κ. Ν. Ἡλιοπούλου ἐν «Ἀθηνᾶ» 47 (1937) (καὶ ἀνάτυπον σελ. 20).